
Van de bovenste boekenplank

Wie als arbeidsmarktonderzoeker nu en dan een anderstalig boek ter hand neemt, internationale tijdschriften en buitenlandse working papers doorploegt, websites bezoekt of simpelweg wat uitgeverscatalogi inkijkt, komt onvermijdelijk geregeld verrassende dingen tegen. Onderzoekresultaten die niet echt voor de hand liggen en waarvan je graag eens een binnenlands equivalent zou zien. Interessante en intelligent gebruikte data-sets, waarvan je zou hopen dat ze ook bij ons beschikbaar zijn. Conceptuele kaders en onderzoeksmethoden die ietwat van het gewone afdwalen of zelfs gedurfd te noemen zijn. Boeken waarvoor je de tijd niet hebt om ze te lezen of er de waarde van in te schatten omdat ze net naast je eigen enge vakgebied vallen, maar waarvan je graag door een deskundig iemand de inhoud gepeild zou zien. Allemaal dingen dus waarvan je in eerste instantie misschien de neiging hebt om ze voor jezelf te houden in de hoop er later iets mee te kunnen doen dat in je vakgebied ophef maakt, maar waar je bij nader toezien toch in de koffiekamer met collegae over praat omdat je beseft dat je de tijd of de competentie niet hebt om er écht iets mee te doen en je deze parels toch niet verloren wil laten gaan.

De bedoeling van deze rubriek is om dat soort zaken te verzamelen. Wie iets te signaleren heeft, contacteert: Walter Van Trier, p/a Steunpunt WAV, E. Van Evenstraat 2C, 3000 Leuven, tel. 016/323225, e-mail: walter.vantrier@wav.kuleuven.ac.be

Van de boekenplank

“Tony Blair says his priorities are education, education, education. Well, so are mine (but in a different order).”

Deze uitspraak van John Major, Blairs's opponent tijdens de campagne voor de Britse parlementsverkiezingen in 1997, vertolkt erg goed hoe obsessie Britse politici het jongste decennium begaan zijn met onderwijs. En we weten het wel, niet enkel de Britten zijn er door behept. Ook in andere landen en binnen internationale organisaties heerst de slogan 'education, education, education'.

Deze visie rust op de stelling dat de kenniseconomie op onze stoep staat en dat naties die niet voldoende grondstof aanmaken voor deze nieuwe

productiewijze, in de toekomst de hoop op welvaartstoename mogen opgeven. Enkel een strategie die via vorming van menselijk kapitaal een verbetering van de productiviteit bereikt, kan met succes de internationale strijd voor marktaandeel aangaan en economische groei realiseren. Binnen zo'n strategie moet men 'onderwijs' uitroepen tot dé top-of-the-bill der beleidsobjectieven. Garantie op welvaart in de toekomst vereist onderwijs, meer onderwijs en nog meer onderwijs – zo luidt de visie die vandaag hegemonisch heerst.

Belangrijk om te begrijpen waarom deze visie zo'n grote consensus wegdraagt – en vooral ook waarom ze zich zo vlot onder sociaal-democraten verspreidde – is dat hoog inzetten op de vorming van menselijk kapitaal lijkt mogelijk te maken dat men twee vliegen in één klap slaat. Naast groei en eco-

nomische efficiëntie bewerkstelligt maximale mobilisering van de beschikbare 'kennis' ook meer gelijkheid, minstens van kansen. Dit objectief vereist immers dat men zoveel mogelijk barrières wegwerkt, die beletten dat iemand zijn volle potentieel aan talenten kan benutten. Maar van de weeromstuit impliceert deze redenering dat men met 'onderwijs' als belangrijkste hefboom voor economische groei en welvaartsstijging niet enkel morele, maar ook goede economische argumenten in handen krijgt om ervoor te pleiten dat iedereen zoveel mogelijk kansen krijgt inzake onderwijs en kennisverwerving. Anders gezegd: wie toelaat dat de ongelijkheid omwille van familiale achtergrond, ras of om het even welke andere factor blijft bestaan, schendt niet enkel het gelijkheidsideaal dat ons zo dierbaar is, maar belet dat de beschikbare middelen efficiënt worden ingezet.

Alison WOLF – Professor of Education aan de University of London, verbonden aan het Institute of Education en directeur van het International Centre for Research on Assessment – werpt met haar recente boek, *Does Education Matter? Myths about education and economic growth*, London, Penguin, 2002, xiv + 332 p., met veel bravoure een steen in de kikkerpoel.

Onder het motto "... we are sorely in need of clearer thinking about which education matters, how and when." (p. xiv) presenteert ze materiaal, dat volgens haar de hedendaagse consensus over deze materie aan diggelen gooit. Het toont aan "how misleading it can be simply to believe that 'education matters'".

Natuurlijk, zegt Wolf, het zou uitermate stupide zijn om te ontkennen dat onderwijs een belangrijke rol speelt in de moderne samenleving. "Imagine Microsoft or British Aerospace research and development in the hands of people all of whom had left school after only primary-school education, or a drug industry dependent on people whose academic training was the intermingled science and alchemy of Newton's day." Maar hieruit volgt niet dat grote hoeveelheden overheidsuitgaven voor onderwijs dé sleutel vormen tot rijkdom. De simpele relatie die de meeste politici en commentatoren zien – uit meer uitgaven voor onderwijs volgt meer economische groei – bestaat simpelweg niet. Meer zelfs, hoe groter en hoe complexer de onderwijs-

sector des te minder duidelijk wordt de band met productiviteit.

Vandaag zijn alle ontwikkelde landen voorbij het punt waarop ze voorzien in basisonderwijs voor allen; integendeel, ze geven meer en meer uit aan hoger onderwijs, technische voorzieningen, beroepsopleidingen en trainingen voor volwassenen. Het zijn deze meer recente objectieven van overheidsbeleid waar Wolf erg kritisch tegenaan kijkt. "... while an overwhelmingly strong case can be made for the state's responsibilities in basic education – and, indeed, for the latter's economic importance – not one of these newer enthusiasms deserves any such accolade." Daarom concentreert *Does Education Matter?* zich hoofdzakelijk op de periode na het verplichte onderwijs.

De kritiek van Wolf is gericht op beide steunpilaren van de dominerende consensus. Op de (volgens haar) quasi-ongebreidelde toename van overheidsuitgaven voor onderwijs, zeker omdat er geen duidelijk effect van uitgaat op de economische welvaart, en onderliggende idee dat een gecentraliseerde overheidsinterventie kan 'fine-tunen' en zo op een optimale wijze de toegewezen middelen doseren. Zo'n beleid moet zich onvermijdelijk fixeren op kwantitatieve objectieven en dus op wat men gemakkelijk kan tellen. Maar de kritiek betreft ook de veronderstelling dat hoog inzetten op onderwijs kan leiden tot een grotere gelijkheid (van kansen). Wolf beschouwt deze stelling als misleidend. "Clearly, people without good levels of basic academic skills are at a permanent disadvantage in our world. But if there is one thing this book will, I hope, have made clear it is that education is a 'positional good' (as economists call it) – one which gains much of its value from whether you have more than other people – and is not just about acquiring skills in some absolute way." De beloning die volgt uit onderwijs hangt minstens evenveel samen met het label dat men behoort tot de 'top' of 'bijna-top' dan met het curriculum dat men volgde. "And *not everyone can be top.*"

Tenslotte benadrukt Wolf ook erg sterk dat de nadruk op de relatie tussen onderwijs en economische groei ons bijna (of zelfs helemaal) doet vergeten dat 'onderwijs' ooit op een andere manier werd gezien. "To read government documents of even fifty years ago, let alone commentaries and

discussions of the nineteenth or early twentieth century, gives one a shock. Of course, their authors recognized that education had relevance to people's livelihoods and success, and to the nation's prosperity. But their concern was as much, or more, with values, citizenship, the nature of a good society, the intrinsic benefits of learning."

Tijdschriftsprokkel I

Een academische 'krachtcentrale' die zich recent intensief bezighield met de vraag naar de efficiëntie van het beleid inzake de vorming van menselijk kapitaal (en waarvan de output een sterke invloed heeft op het boek van Alison Wolf) is James Heckman – Chicago econoom, laureaat van de Nobelprijs en uitermate invloedrijk als econometrist, inzonderheid op het domein van de evaluatie van beleidsmaatregelen en sociale experimenten. Het boeklange hoofdstuk – James J. HECKMAN, Robert J. LALONDE, Jeffrey A. SMITH, *The Economics and Econometrics of Active Labor Market Programs*, in: O. Ashenfelter, D. Card (eds.), *Handbook of Labour Economics (volume 3A)*, Elsevier, 1999, pp. 1865-2097 – over de evaluatie van actieve arbeidsmarktpolitiek dat Heckman samen met enkele mede-auteurs schreef, wordt onvermijdelijk een klassieker en vormt een onderdeel van de verplichte lectuur voor iedereen die zich met dit soort zaken bezig houdt. Maar, zoals gezegd, Heckman heeft zich de laatste jaren ook intensief bezig gehouden met onderzoek over de invloed van cognitieve aanleg op onderwijs- en arbeidsmarktprestaties en samen met een aantal medewerkers publiceerde hij hierover sinds 1990 een lange reeks van papers en artikelen waarin verschillende facetten van deze problematiek werden belicht.

In 'Policies to foster human capital', in: *Research in Economics* vol. 54 (2000) pp. 3-56, evalueert Heckman in welke mate het beschikbare onderzoeksmateriaal steun biedt voor de alom aanvaarde stelling "that increasing the skills of the unskilled will bring them into the modern economy and will alleviate inequality, and that increasing the supply of skilled workers will help to dampen the rising wage or employment gap between the skilled and the unskilled by making skilled workers less scarce and lifting the less skilled into skilled status" (p. 4). (Voor een recente up-date verwijs ik naar: Pedro

CARNEIRO en James HECKMAN, *Human Capital Policy*, NBER Working Paper 9495, February 2003, 170 p. – www.nber.org/papers/w9495.) De conclusie van Heckman is duidelijk: "Current policies regarding education and job training around the world are based on fundamental misconceptions about the way socially useful skills embodied in persons are produced. They focus on cognitive skills as measured by achievement or IQ tests to the exclusion of social skills, self-discipline and a variety of non-cognitive skills that are known to determine success in life. The preoccupation with cognition and academic 'smarts' as measured by test scores to the exclusion of social adaptability and motivation causes a serious bias in the evaluation of human capital interventions." (p. 4)

Zijn uitgangspunt is in zeker opzicht erg eng. Stel, zo luidt de vraag, dat men vandaag een bijkomende dollar beschikbaar heeft: via welk beleidsinstrument levert dit de grootste bijdrage tot de welvaart? Anders gezegd: Heckman vraagt zich niet af of het huidige niveau van betoelaging optimaal is, maar wel of een herschikking van (delen van) dit budget niet wenselijk zou zijn. En zijn conclusie is dat dit inderdaad het geval is. Enigszins gechargeerd – maar echt niet veel – komt de stelling van Heckman hierop neer: draineer middelen die men nu stopt in opleidingen voor 'langdurig en laaggeschoolde werklozen' en 'oudere werknemers' naar het (prille) begin van de schoolloopbaan. Of in de meer genuanceerde woorden van Heckman: "The central conclusion of this paper is that at current total investment levels, efficiency would be enhanced if human capital investment were reallocated to the young." Waarom is dat het geval? Wel, omdat onderzoek leert dat opleidingen voor deze doelgroepen – volwassenen die een bepaalde leeftijd zijn gepasseerd of die een bepaald opleidingsniveau niet bereikten – toch weinig of niks opbrengen én, vooral, omdat investeringen in jonge kinderen wél belangrijke returns opleveren. Als men voor de risico-groepen van volwassenen toch meer jobs wil garanderen, kan men dat beter doen via loonsubsidies die veel effectiever zijn.

Omdat beleidsdiscussies een aantal blinde vlekken vertonen, weigert men dit veelal in te zien, aldus Heckman. De nadruk op het formele onderwijs en de miskennis van de rol van gezinnen, bedrijven en de bredere omgeving brengen mee dat men uit het

oog verliest dat leren leren bevordert. "Skill formation is a dynamic process with strong synergistic components. Skill begets skill." Men vergeet daardoor ook dat interventies op jonge leeftijd ook nog vruchten opleveren op latere leeftijd en dat remediëring daarom onnoemelijk veel minder opbrengt dan ingrijpen in het begin. "We cannot afford to postpone investing in children until they become adults, nor can we wait until they reach school age – a time when it may be too late to intervene." (p. 50)

Zo hecht het beleid ook nog altijd erg veel belang aan de 'mythe' dat vooral het (lage) inkomen verklaart waarom kinderen uit lagere sociale klassen minder participeren. Wellicht is dit zo voor wat economisch 'permanent income' noemen; het geldt zeker niet voor 'short-term credit constraints', zegt Heckman. Onderzoek wijst immers uit dat het gezinsinkomen op erg jonge leeftijd veel bepalender is voor het aantal jaren onderwijs dat men volgt dan het gezinsinkomen tijdens de periode van het middelbaar of hoger onderwijs. Meer zelfs, andere dan financiële factoren spelen een veel belangrijkere rol dan men meestal erkent. "College readiness" – en niet "credit constraints" – is de bepalende factor.

Heckman pakt ook nog andere heilige huisjes aan. Neem nu de invloed van investeringen op de kwaliteit van de scholen via, bijvoorbeeld, een effect op de grootte van de klassen. Natuurlijk is de kwaliteit van de scholen van groot belang, zegt Heckman. "Increasing it from very low levels, it matters greatly. But, there is little evidence that marginal improvements from current levels of schooling quality are likely to be effective." Klassen verminderen met een paar leerlingen of de uitgaven per leerling verhogen met enkele honderden dollars zal de problemen van het Amerikaanse lager en middelbaar onderwijs niet oplossen. Meer fundamentele wijzigingen zijn nodig. In dit verband pleit Heckman voor systemen die scholen aanzetten om een betere kwaliteit te leveren, onder andere door ouders meer keuzemogelijkheden te geven en zo als het ware een competitie voor leerlingen te creëren. Specialisten die zich bezig houden met de planning van het onderwijs horen dit niet graag, zegt hij. Maar als het klopt dat de pre-schoolse periode cruciaal is voor later succes in onderwijs en in het beroepsleven dan kan men zich afvragen waarom men keuzes van ouders in die periode wél vertrouwt en later niet meer. Misschien gaat een pater-

nalistische houding op voor bepaalde groepen erg achtergestelde gezinnen met erg jonge kinderen, maar zeker niet in het algemeen en voor een leeftijdsgroep waarop de teeltingen al grotendeels geworpen zijn.

Een ander heet hangijzer heeft te maken met de (vast)stelling van Heckman dat investeringen in verschillende types vaardigheden in sterke mate complementair zijn en dus elkaar voortbrengen of versterken. Als dit zo is dan genereert dit een potentieel conflict tussen economische efficiëntie en arbeidsethiek. "Taking the available evidence at face value, the most economically justified strategy for improving the incomes of the poor, especially adult low-ability low-skill persons, is to invest more in the highly skilled, tax them, and then redistribute the tax revenues to the poor. However, many people view the work ethic as a basic value and would agree that cultivating a large class of transfer recipients would breed a culture of poverty and helplessness." (p. 49) Dit laatste punt justifieert in de ogen van Heckman eventueel een systeem van gerichte loonsubsidies (in de mate dat 'jobs' nodig zijn om mensen enige waardigheid te geven), maar het is duidelijk dat het eerste gedeelte van dit citaat belangrijke implicaties heeft. Nadat hij zich vroeger in het artikel reeds afvroeg waarom investeringen in onroerende goederen wél en investeringen in menselijk kapitaal níét in aanmerking komen voor belastingaftrekken, suggereert hij in de laatste regels van de tekst de mogelijkheid van een proportionele belasting op menselijk kapitaal. Hiermee komt hij dicht bij het voorstel voor een belasting op basis van het IQ dat jaren geleden door Jan Tinbergen werd gedaan.

Tenslotte is het belangrijk op te merken dat het krachtige pleidooi van Heckman voor 'front-loaded policies' – oftewel een beleid dat vroeg in de levenscyclus ingrijpt – in feite een omkering inhoudt van een stelling die rechstreeks voortvloeit uit het mantra 'education, education, education'. Lieden die dit mantra hanteren geloven er sterk in dat meer onderwijskansen voor iedereen de beste hefboom is tot een grotere inkomensgelijkheid. Heckman reikt materiaal aan dat sterk doet vermoeden dat een grotere inkomensgelijkheid nodig is om iedereen meer kansen te bezorgen op het terrein van onderwijs, opleiding en vorming. 'Life-long learning' is derhalve ook enkel een zinvolle strategie

als het ingezette pakket aan instrumenten voorziet in een degelijke aanpak tijdens de intiële periode van de levenscyclus. Is deze optie voor 'front-loaded policies' ook een politiek haalbare kaart? Heckman zelf lijkt dit te betwijfelen. Eerst en vooral omdat het resultaat ervan pas voelbaar is op (erg) lange termijn en politici (en de meeste drukkingsgroepen) redeneren met een veel kortere tijdshorizon. Bovendien is de demografische ontwikkeling van die aard dat het kiespubliek van de toekomst wellicht veel meer interesse zal vertonen voor topics die op een of andere manier de ouderen en gepensioneerden betreffen. Of kan het toch? "Kleuters en Grijsaards: Eén Strijd!!!".

Tijdschriftgesprokkel II

Theoretisch mag men er dan al van overtuigd zijn dat de vorming van menselijk kapitaal ook wordt beïnvloed door factoren van voor de periode waarin kinderen onderwijs volgen – genetische, familiale en omgevingsfactoren –, om enig zicht te krijgen op hoe zwaar elk van deze factoren in de realiteit weegt heeft men aangepaste gegevens nodig, bij voorkeur longitudinale gegevens.

✓ De Britten bezitten een aantal dergelijke gegevensbanken en Leon FEINSTEIN, *Inequality in the Early Cognitive Development of British Children in the 1970 Cohort*, in: *Economica*, vol. 70 (2003) pp. 73-97 gebruikt er één van om drie vragen te beantwoorden: (1) is er een verband tussen de indicatoren van voorschoolse ontwikkeling en de finale onderwijsuitkomsten als volwassene? (2) is er met betrekking tot deze voorschoolse situatie sprake van stratificatie naar sociale klasse? (3) verandert deze stratificatie naargelang de kinderen opgroeien?

In de gegevensbank van de Britse Birth Cohort Survey 1970 zitten gegevens die werden verzameld op de leeftijden van 22 maanden, 42 maanden, vijf jaar, tien jaar en 26 jaar bij alle kinderen geboren in een bepaalde week in 1970 in de UK. Ze bevatten naast een groot aantal andere gegevens ook de resultaten van tests van hun intellectuele, emotionele en persoonlijkheidsontwikkeling. Het gebruikte bestand is niet zonder problemen. Herhaalde bevragingen brengen uiteraard uitval mee – maar voor zover controle mogelijk, is er geen sprake van bias – en, ernstiger, de steekproef omvat enkel kinderen uit

twee-oudergezinnen. Feinstein construeert op basis van de test-scores een ontwikkelingsindex en analyseert onder andere of ontwikkelingsniveaus op jongere leeftijd een verband tonen met het (later) hoogst bereikte onderwijsniveau en ook in welke mate er over deze periode al dan niet stabiliteit is inzake de rangorde van de scores van de respondenten op deze ontwikkelingsindex. En het moet gezegd: de gegevens zijn leerrijk. "It is striking that, even measured at 22 months, children in the bottom quartile of this development index are significantly less likely to get any qualifications than those in the top quartile. Moreover, more than three times as many of those in the top quartile at 42 months as those in the bottom quartile go on to get A-level qualifications or above." (p. 81-82)

Meer in detail: 15% van de kinderen die zich op 22 maanden in het laagste kwartiel rangschikken heeft op 26 jaar nauwelijks enige kwalificatie; van de kinderen uit het hoogste kwartiel is dit slechts 8%. Van de kinderen uit het laagste kwartiel valt 32% op 26 jaar in de hoogste onderwijscategorie (A-niveaus en hoger) tegenover 43% van het hoogste kwartiel. Op de leeftijd van 42 maanden zijn de vaststellingen al iets geprononceerder: 26% van de kinderen uit het laagste kwartiel heeft op 26 jaar nauwelijks enige kwalificatie tegenover 6,5% uit het hoogste kwartiel; 17% van het laagste kwartiel haalt op 26 jaar de hoogste onderwijscategorie tegenover 53% van het hoogste kwartiel. Wie op de leeftijd van vijf jaar bij de testen in het laagste kwartiel scoort, loopt een risico van 30% om later nauwelijks enige kwalificatie te halen tegenover slechts 5% voor wie in het hoogste kwartiel scoort; 18% van wie laag, maar 59% van wie hoog scoort haalt het hoogste onderwijsniveau. Op tienjarige leeftijd lijkt de toekomst nog meer vastgelegd: 35% van de laagst scorenden haalt later nauwelijks enige kwalificatie tegenover 2,5% van hun hoog scorende leeftijdsgenoten; 11% van het laagste kwartiel haalt het hoogste onderwijsniveau tegenover 67% van hoogste kwartiel.

Betekenen deze resultaten dat deze cohorte naarmate ze opgroeit 'meer' of 'beter' gesorteerd wordt? Weet men van sommige kinderen al heel vroeg (en van andere pas later) waar men ze in de rangorde moet plaatsen? Of veranderen de scores van kinderen nog erg sterk op deze verschillende leeftijden? Van de 25% kinderen die het laagst scoren op 22

maanden zit 40% nog altijd in het laagste kwartiel op 42 maanden, 14% zit op die leeftijd in het hoogste kwartiel. Op de leeftijd van tien jaar zit 42% nog steeds in het laagste kwartiel; 15,5% zit in het hoogste kwartiel. Bekijken we de scores op de leeftijd van 42 maanden dan is er een nog grotere stabiliteit: slechts 10% van het laagste kwartiel bereikt het hoogste kwartiel op de leeftijd van 10 jaar, 45% blijven in het laagste kwartiel; van het hoogste kwartiel zakt slechts 6% naar het laagste kwartiel, 44% blijft in het hoogste kwartiel. De conclusie is duidelijk: al is er veel persistentie, van echt determinisme is er evenwel geen sprake. "This emphasizes the interpretation of the development indices as signals of development and not as stronger classifying mechanisms. Plenty of scope remains for children to catch up and overtake other children who may be out-performing them." (p. 83)

Feinstein vat zijn resultaten als volgt samen. Men constateert significante verschillen in de prestaties van kinderen van verschillende sociale groepen zelfs op 22 maanden. Testresultaten op 22 maanden en meer nog de tests op 42 maanden tonen een verband met de uiteindelijke opleidingsresultaten op 26 jaar. Gezinskenmerken spelen een aanzienlijke rol. "Most low-SES (Social Economic Status) children who are in the bottom quartile at 22 months are still there at age 10. High-SES children show considerably more upward mobility and are more likely to be in the top quartile than the lowest by age 10, even if they were in the bottom quartile at 22 months." (p. 89) De situatie is zeker niet onomkeerbaar op het ogenblik dat deze jongeren in het onderwijssysteem stappen, maar uit deze gegevens blijkt niet dat het onderwijssysteem zelf een substantiële vermindering teweeg brengt van de verschillen die men op vroegere leeftijd vaststelt. Dit wijst alleszins op de grote moeilijkheid voor een beleid dat zich als taak stelt om sociale ongelijkheid via het onderwijs aan te pakken.

✓ In 'Do Peer Groups Matter? Peer Group versus Schooling Effects on Academic Attainment', in: *Economica*, vol. 70 (2003) pp. 31-53 gebruiken Donald ROBERTSON en James SYMONS gegevens van de Britse National Child Development Study – een cohorte van alle kinderen geboren in Groot-Brittannië in een bepaalde week in maart 1958 – om te analyseren welke factoren bepalend zijn voor de academische resultaten van 11-jarigen én de in-

vloed van deze resultaten op hun lonen op de leeftijd van 33 jaar. Ze vinden een sterke invloed van gezinsfactoren (*sociale klasse van de vader én onderwijsniveau van beide ouders*) en van zogeheten 'peer groups'. Zonder exact te kunnen aangeven via welke kanalen de invloed van deze laatste factor werkt, wijzen ze op het *aandeel van leerlingen uit verschillende sociale klassen* en vooral ook het effect van 'streaming'. "Those placed in the top stream benefit from attending streamed schools at all initial math scores, with the greatest benefit seen at lower scores... Attendance at a streamed school and being placed in lower-ability stream provides a better outcome than attending an unstreamed school only for those with very low initial scores." (p. 50) Hoezeer beïnvloeden deze factoren (via een effect op de academische resultaten op de leeftijd 11 jaar) de lonen op de leeftijd van 33 jaar? ROBERTSON en SYMONS schatten dat deze 'winst' voor mannen kan oplopen tot 33%.

✓ Dat men deze analyses met erg veel behoedzaamheid moet benaderen en vooral ook in detail moet bekijken op basis van welke gegevens en met welke instrumenten de gerapporteerde resultaten worden geproduceerd bewijst Eric MAURIN, 'The impact of parental income on early schooling transitions. A re-examination using data over three generations', in: *Journal of Public Economics*, vol. 85 (2002) pp. 301-332. MAURIN gebruikt cross-section gegevens uit de Enquête Permanente sur les Conditions de Vie des Ménages (1997). Dit bestand bevat gedetailleerde gegevens over elk lid van de onderzochte gezinnen, evenals over het beroep van de grootouders, en laat derhalve toe om te bekijken in welke mate deze gezinskenmerken eventueel vertraging op het einde van het lager onderwijs verklaren. Gebruik makend van een specifieke (semi-parametrische) econometrische procedure komt Maurin tot het besluit dat het gezinsinkomen wel degelijk een belangrijke impact heeft op de kans om reeds in de lagere school vertraging op te lopen.

✓ Wie een leesbaar overzicht wil krijgen van het debat over de zin en onzin van 'vouchers' (een soort cheque waarmee ouders (of studenten) mee kunnen beslissen over de financiering van onderwijsinstellingen) als instrument om de onderwijsmarkt te hervormen kan terecht in de *Journal of Economic Perspectives*, vol. 16 (2002) n° 4. Helen F. LADD, 'School vouchers: A Critical View', (pp. 3-

24) brengt een kritisch overzicht van het beschikbare empirische onderzoek over drie belangrijk effecten die men van een voucher-systeem mag verwachten: een verschuiving van studenten van de publieke naar de private sector, grotere raciale en socio-economische polarisatie omdat studenten de kwaliteit van hun medestudenten zullen trachten te verbeteren, grotere competitie voor studenten wat de effectiviteit van onderwijsinstellingen kan beïnvloeden. Haar conclusie is dat een op grote schaal ingevoerd en universeel werkend systeem van vouchers geen substantiële winst zou opleveren inzake studiewinst in het algemeen en wellicht zelfs desastreuze effecten zou hebben voor studenten uit sociaal achtergestelde groepen. Zelfs een doelgericht en means-tested programma, waarbij men erg nauwlettend toekijkt op het design, "should at most serve as one element of a broader strategy designed to provide more options and better education for disadvantaged students". Derek NEAL, 'How Vouchers Could Change the Market for Education' (pp. 25-44) bespreekt in eerste instantie het centrale argument dat vele voorstanders van vouchers gebruiken, met name: dat private onderwijsinstellingen betere onderwijsresultaten voortbrengen dan publieke instellingen. Maar hij wijst ook op andere aspecten, zoals het effect van de introductie van vouchers op de samenstelling van het onderwijskorps. Hoewel Neal geen algemene conclusie formuleert, is zijn houding ten aanzien van het gebruik van vouchers duidelijk veel positiever. Maar ook hij benadrukt dat het 'design' van het systeem erg belangrijk is en dat algemene uitspraken weinig zin hebben. Als besluit van zijn artikel wijst hij trouwens op een merkwaardige paradox. Vele critici vrezen dat ouders en belastingbetalers private instellingen nauwelijks rekenschap zullen kunnen vragen voor hun gebruik van publieke fondsen. Maar stel nu, aldus Neal, dat scholen ouders écht geven wat ze wensen en dat ouders bijvoorbeeld hun vouchers samenleggen om zo iets als een Ku Klux Klan Academy op te richten. Hoe groot men de sociale kost die hieruit zou volgen?

✓ Beleidsmakers die overwegen om op termijn een systeem in te voeren dat scholen aanspoort om de kwaliteit van hun productie te verbeteren, bladeren best nog even verder in het net geciteerde tijdschrift. In 'The Promise and Pitfalls of Using Imprecise School Accountability Measures', in *Journal of Economic Perspectives*, vol. 16 (2002) n° 4, pp. 91-

114 vertrekken Thomas J. KANE en Douglas O. STAIGER van de vaststelling dat meerdere staten erg grote bedragen investeren in dit soort praktijken. Verwonderlijk is dan ook dat economen tot hiertoe weinig aandacht hadden voor de eigenschappen van de gebruikte systemen, die in laatste instantie afhankelijk zijn van de sterkte of de zwakte van de manier waarop men de gemiddelde schoolprestaties test en de resultaten op deze tests evalueert.

✓ Pierre MERLE, 'Démocratisation ou accroissement des inégalités scolaires? L'exemple de l'évolution de la durée des études en France (1988-1998)', in: *Population*, vol. 57 (2002) n° 4-5, pp. 633-660 bespreekt de moeilijkheden die opduiken bij het gebruik van 'studieduur' als indicator bij een analyse van de democratisering van het onderwijs over de tijd. Naast degelijke gegevens over de feitelijke studieduur wijst Merle op de noodzaak om deze gegevens te kunnen verbinden met gegevens over de sociale klassen waaruit de onderscheiden opleidingstrajecten recruter en met gegevens over de kost van elk van deze trajecten alvorens men écht over democratisering van het onderwijs kan spreken. Op basis van een analyse van de Franse gegevens besluit hij dat de onderwijsongelijkheid in de periode 1988-1998 is toegenomen. De massale toegang tot het onderwijssysteem heeft deze ongelijkheid wel verplaatst, maar niet minder scherp gemaakt.

Tijdschriftgesprokkel III

Inkomensongelijkheid is een topic dat economen in de loop van het jongste decennium sterk heeft bezig gehouden. Twee recente merkwaardige bijdragen aan dit debat maken gebruik van weinig gebruikelijke gegevens en zijn daarom de moeite waard om van iets dichterbij bekeken te worden.

✓ In 'Income Inequality in the United States: 1913-1998', in: *Quarterly Journal of Economics*, vol. 68 (2003) n° 1, pp. 1-39 maken Thomas PIKETTY en Emmanuel SAEZ gebruik van een bril die ze lenen van de befaamde econoom Simon Kuznets. Deze formuleerde in 1955 een hypothese die sindsdien zijn naam meedraagt en die inhoudt dat naarmate de economische ontwikkeling voortschrijdt de inkomensongelijkheid een omgekeerd U-patroon volgt, eerst stijgend en dan terug dalend naarmate

meer en meer werknemers in de hoog-productieve sectoren van de economie worden opgenomen. Kan een dergelijke hypothese – nieuwe industriële revolutie eerst leidend tot grotere ongelijkheid, die terug afneemt naarmate innovaties zich verspreiden over de economie – een verklaring bieden voor wat zich sinds 1970 in de US afspeelt? Om deze vraag te kunnen beantwoorden presenteren Piketty en Saez een knap staaltje vakwerk. Op basis van gegevens over jaarlijkse belastingsinkomsten construeerden ze voor de periode 1913-1998 een verzameling van homogene tijdreeksen die een gedetailleerd zicht geven op de ontwikkeling van verschillende inkomenscomponenten in de topdecilen van de inkomensverdeling. Op die manier kunnen ze bijvoorbeeld vaststellen dat de post-WOI depressie een blijvend significant effect heeft gehad op de kapitaalinkomens en dat de dynamische effecten van progressieve belastingen op kapitaalaccumulatie en vermogensongelijkheid wellicht een belangrijk betelstel zijn geweest op een eventueel herstel. Ze stellen ook vast dat de samenstelling van de topinkomens drastisch is veranderd: “the working rich have now replaced the coupon-clipping rentiers”. Hoewel ze over de hele periode inderdaad een omgekeerd U-patroon vaststellen is hun conclusie dat “both the downturn and the upturn of top wage shares seem too sudden to be accounted for by technical change alone”. De gegevens suggereren dat wijzigingen van de arbeidsmarktregelgeving, van het fiscaal beleid en van de sociale normen inzake loonongelijkheid een belangrijke rol spelen.

✓ Zelfs al is er een redelijke consensus over de toename van inkomensongelijkheid over de laatste dertig jaar in een groot aantal landen, dan nog kan men de vraag stellen hoe de generaties die ze beleven deze ontwikkeling ervaren. Misschien baseren de meeste mensen hun evaluatie in eerste plaats op de ontwikkeling van hun inkomen over de levenscyclus of op een vergelijking met de inkomens van de leden van hun eigen leeftijdsgroep. In zo'n geval zijn trends in de inkomensverdeling van tijdgenoten van groot belang. Lars OSBERG, ‘Long Run Trends in Income Inequality in the United States, UK, Sweden, Germany and Canada: A Birth Cohort View’, in: *Eastern Economic Journal*, vol. 29 (2003) n° 1, pp. 121-141 maakt gebruik van micro-data, beschikbaar via de Luxembourg Income Study, om op basis van een ‘pseudo-cohorte’ methodologie de wijzigingen te identificeren voor verschillende geboorte-cohor-

tes: de ‘golden agers’ (geboren tussen 1915-1929), de ‘pre-boomers’ (geboren 1930-1945), de ‘baby-boomers’ (geboren 1946-1959), de ‘generatie X’ (geboren 1960-1975) en de ‘generatie Y’ (geboren 1976 en later). Voor de technische werkwijze verwijs ik naar het artikel zelf. Twee voorbeelden van vragen die Osberg met deze gegevens wenst te kunnen beantwoorden, illustreren wellicht voldoende waar het hier om gaat: “Hebben de armsten en de rijksten van elke generatie tijdens hun eigen leven een stijgende of dalende absolute levensstandaard ervaren?” of “Ben ik beter of slechter af dan mensen zoals ik op dezelfde leeftijd maar in een vorige generatie?” De gegevens geven aan dat voor elk land een apart verhaal geldt. In Canada, bijvoorbeeld, geldt zowel voor het armste als voor het rijkste quintiel dat elke latere cohorte over het algemeen beter af is. Maar in vergelijking met de US doen rijke Canadezen het veel minder goed, zowel in vergelijking met hun initiële inkomens als in vergelijking met de vroegere cohorte. Arme Amerikanen (en Britten) ging het evenwel minder goed. Met uitzondering van de ‘arme US baby-boomers’ die tijdens hun levensloop een toename van hun gemiddeld equivalent inkomen mochten ervaren, was elke cohorte niet alleen slechter af dan haar voorganger (op dezelfde leeftijd) maar bovendien eindigde elke cohorte met een lager reëel inkomen.

✓ Het september 2002 – nummer van de *Review of Income and Wealth, series 48, n° 2* bevat een aantal artikels die elk een specifiek aspect van de ongelijkheidsproblematiek bekijken. Lars OSBERG and Andrew SHARPE, ‘An Index of Economic Well-Being for selected OECD Countries’, (pp. 291-316) herhalen het gekende argument dat ‘bruto nationaal product per hoofd’ geen goede indicator is van economische welvaart. Zij ontwikkelen een ‘betere’ indicator die rekening houdt met gegevens over de lopende consumptieuitgaven per hoofd, de netto maatschappelijke accumulatie van stocks van productieve bronnen, de inkomensverdeling en economische onzekerheid. Toepassing van deze indicator voor US, UK, Canada, Australië, Noorwegen en Zweden wijst uit dat voor de periode 1980-1999 de stijging van de welvaart minder groot is dan op basis van de traditionale ‘GDP per hoofd’. Joachim MERZ, ‘Time and Economic Well-being – a Panel Analysis of Desired versus Actual Working Hours’, (pp. 317-346) herinnert er in het begin van zijn bijdrage aan dat de economische welvaart van

een individu niet enkel van het inkomen afhangt, maar ook van de tijd die hij of zij ter beschikking heeft en inzonderheid van de vraag of het aantal gewerkte uren overeenkomt met het aantal uren dat iemand wenst te werken. Op basis van gegevens van het Duitse sociaal-economische panel analyseert Merz hoe de spanning tussen feitelijk en gewenst aantal uren over de periode 1985-1995 het welzijn van de individuen beïnvloedt. Een belangrijke conclusie van deze analyse is dat verschillende maatschappelijke groepen op dit vlak merkwaardige verschillen vertonen. Catherine DE FONTENAY, Tue GORGENS en Haoming LIU, 'The Role of Mobility in Offsetting Inequality: a Non-parametric Exploration of the CPS', (pp. 347-370) bekijken op basis van de US Current Population Survey of (toenemende) mobiliteit tussen inkomensdecielen eventueel een aanleiding is tot nuancering van de negatieve evaluatie van de grotere inkomensongelijkheid die men de laatste decennia waarneemt.

Als Conceptuele Afsluiter

In een tijdperk waarin hoog inzetten op onderwijs volgens de dominerende consensus ongeveer gelijk staat met een kwestie van (economisch) leven of dood, is het niet verwonderlijk dat tal van hervormingen worden voorgeteld: 'vouchers' die ouders (of studenten) mee laten beslissen over de financiering van onderwijsinstellingen, de instelling van een 'echte' onderwijsmarkt zodat scholen op basis van hun kwaliteit de concurrentie aangaan voor leerlingen, beloningssystemen op basis van prestaties en dergelijke meer. Deze voorstellen hebben één punt gemeenschappelijk. Ze moeten ervoor zorgen dat het onderwijs een 'beter' product aflevert oftewel meer kwaliteit levert en de instrumenten die men hiervoor wil inzetten, zijn in grote mate afgekeken van wat gangbaar is in de gewone bedrijven en de gewone marktsector.

Op zich hoeft dit soort leentjebuurt spelen niet noodzakelijk een probleem te vormen. Er is geen evidente, laat staan principiële reden waarom mechanismen die 'actoren' – leraren, ouders, managers van opleidingsinstellingen, leerlingen en dies meer – in een bepaalde richting kunnen beïnvloeden en tot bepaalde gewenste handelingen kunnen aansporen wel goed zouden werken in de private, maar niet in

de publieke sector. Anderzijds is het zo dat economen tot hertoe weinig theoretische aandacht gaven aan de specifieke situatie waarin een overheid een aantal doelstellingen wil bereiken via de beïnvloeding van een hele reeks actoren, hoewel de literatuur over 'incentive mechanisms' niet meer te overzien valt. In een recent artikel – 'Incentives and Organizations in the Public Sector', in: *Journal of Human Resources*, vol. 37, pp. 698-727, legt Avinash DIXIT uit waarom men voor het veronachtzamen van het specifieke karakter van de publieke sector onvermijdelijk een (hoge) prijs betaalt.

Dixit is professor economie aan de gerenomeerde Princeton University. Onder economen is hij vooral befaamd om theoretisch werk dat het belang aantoonde van de onomkeerbaarheid van investeringsbeslissingen. Recent heeft hij – cf. Avinash K. DIXIT, *The Making of Economic Policy. A Transaction-Cost Politics Perspective*, MIT Press, Cambridge (Mass.), 1998, 192 blz. – zijn aandacht gericht op hoe het economische beleid vorm krijgt en welk theoretisch perspectief hier het beste zicht op geeft. Verwonderlijk is deze overstap niet want elke vorm van economisch beleid, de invoering van bepaalde instituties of de aanpassing van conventies en regels die economisch gedrag beïnvloeden – al deze ingrepen hebben onvermijdelijk een belangrijk en meestal onomkeerbaar investeringsaspect.

In 'Incentives and Organizations in the Public Sector' zet Dixit eerst op een rijtje welke elementen economen van belang achten om relaties te begrijpen waarin één partij – de zogeheten principaal – de gedragingen van een andere partij – de zogeheten agent – wil beïnvloeden om zo de eigen doelstelling te bereiken. In zo'n situatie kan het voorkomen dat de inspanningen van de agent door de principaal niet te observeren of verifiëren vallen. Het kan ook voorkomen dat de agent voorafgaand aan de afspraak over 'private' informatie beschikt, die toch van invloed is op de opbrengst van hun samenwerking. Het kan ook zijn dat vaststellen van het resultaat van de samenwerking slechts kan mits grote kosten voor de principaal. Naast deze drie problemen, waarover al heel wat theoretisch werk is verricht en waarvan men weet dat ze elk een eigen specifieke behandeling vereisen, is er nog een aantal meer complexe factoren. Zo ontwikkelt de relatie tussen beide partijen uiteraard over de tijd.

Ook moet men er rekening mee houden dat 'inspanning', 'informatie' en 'kost' meestal geen eendimensionale begrippen zijn. Bovendien zal een principaal in vele gevallen meerdere agenten, zoals teams, wensen te controleren – of vice versa – en kan hij ten aanzien van andere partijen de rol van agent moeten vervullen. In elk van deze gevallen zal het uitgewerkte systeem van aansporingen een andere vorm krijgen. Zoveel is duidelijk, maar om tot een voldragen theorie te komen is er, aldus Dixit, nog veel werk op de plank... en het zal voor iedereen wel duidelijk zijn dat meerdere van de opgesomde complicaties – meerdere 'stakeholders', meerdere taken, meerdimensionale motivering van de betrokken partijen – tegelijk van toepassing zijn op de publieke sector.

Twee voorbeelden illustreren het nut van dit soort aanpak. Het eerste voorbeeld betreft de publieke onderwijssector in de US. Lectuur van de hervormingsvoorstellen confronteert ons onvermijdelijk met een veelheid aan doelstellingen (zoals aanleren van basisvaardigheden als lezen en schrijven, rekenen en dergelijke meer, begeleiden van de emotionele en fysieke groei van jongeren, voorbereiden op een arbeidsloopbaan en zorgen voor de nodige attitudes, zorgen dat jongeren belangrijke waarden als burgerschap en verantwoordelijkheid meedragen) en een lange reeks 'stakeholders' (zoals de ouders en de kinderen, de leerkrachten, de belastingbetalers, de potentiële werkgevers, ...). Het tweede voorbeeld is de Job Training Partnership Act, een wet uit 1982 die voorziet in een systeem van opleidingen voor risicogroepen. De opleiding wordt verzorgd in 600 onafhankelijke instellingen, die gesubsidieerd worden op basis van prestaties. Deze structuur impliceert duidelijk meerdere niveau's in de hiërarchie. Het management van elke instelling fungeert als 'principaal' ten aanzien van de eigen medewerkers, maar ook als 'agent' ten aanzien van het Department of Labor (en eventueel het Congress of het bredere publiek). Bovendien is de output van deze instellingen uitermate moeilijk te meten, wat problemen kan creëren omwille van het voorgestelde subsidiëringssysteem.

Het belangrijke van de aanpak die Dixit voorstelt is dat hij de publieke sector niet beschouwt als een top-down hiërarchie, waarin één enkele 'opdrachtgever' (of principaal) een systeem van aansporin-

gen kan uittekenen en opleggen. Integendeel, "..., the system of public schools is a multitask, multiprincipal, multiperiod, near-monopoly organization with vague and poorly observable goals." Deze visie heeft het voordeel een stuk realistischer te zijn en geeft meer inzicht in "the disagreements over its problems and the inefficacy of the single-minded solutions that have been tried." (p. 719). Maar de andere kant van de medaille is dat men erg voorzichtig moet zijn met algemene of globale aanbevelingen voor hervormingen.

Wellicht, aldus Dixit, is een erg belangrijke consequentie van dit soort complexe situaties dat uit beleidsingrepen onvermijdelijk onvoorziene en dysfunctionele neveneffecten voortvloeien. "Most incentive schemes are designed to focus on the few dimensions thought of by the policymaker. But the agents respond by changing their activities in all dimensions, and the effects on the other dimensions affect some other principals or stakeholders adversely." (p. 722)

Een naïef gebruik van "magic bullet solutions" zoals invoeren van competitie of op prestaties gebaseerde incentieven is uit den boze. Deze traditionele oplossingen vragen om een selectieve toepassing in die gevallen waar men 'prestatie' goed, klaar en duidelijk kan definiëren, kwantificeren en meten, en waar (politieke) conflicten over de verschillende aspecten van deze prestaties verwaarloosbaar zijn.

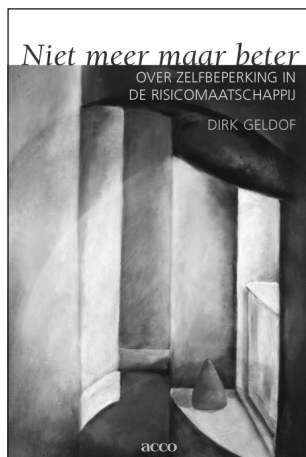
Daarom ook zou het wijs zijn, besluit Dixit, mocht elke overheidsdienst een kleine groep van 'advocaten van de duivel' in dienst nemen. Hun enige taak zou er moeten in bestaan om te bepalen op welke manier beleidsmaatregelen misbruikt of gemanipuleerd kunnen worden. Omdat misbruik of manipulering dikwijls samenhangen met beleidsmaatregelen op andere terreinen is het bovendien aan te bevelen om te denken in termen van zoiets als een 'algemeen evenwichtsmodel'. Tenslotte betekent deze aanpak dat men moet leren leven met de zwakte en de imperfectie van om het even welk 'incentive system'.

*Walter Van Trier
Sonar*

Dirk Geldof

Niet meer maar beter

Over zelfbeperking in de risicomaatschappij

van de globaliserende economie tot onze eigen leefwereld, van twijfel over carrière en relaties tot de afweging tussen presteren en genieten. Het stelt vragen bij onze levensstijl. Is meer nog wel beter? Hoe lang kunnen we ons milieu nog verkrachten? Het boek zoekt uitwegen. Wat betekenen de toenemende pleidooien voor zelfbeperking en ont-haasting? Hoe gaan we om met groeiende risico's en rijkdom? Wat met de zogenaamde oneindige be-hoeften? En wat met arbeid in de 21ste eeuw? Fun-damentele vragen over onze samenleving, in een kritisch en toegankelijk essay. Voor al wie wil stil-staan bij blinde economische ontwikkelingen, voor al wie tijd wil nemen voor levenskwaliteit.

Nog nooit was onze materiële welvaart zo groot, maar velen missen de tijd en de cultuur om ervan te genieten. Ons welzijn staat onder druk. Wie werkt, moet harder en flexibeler presteren. Stress duikt op in werk én in relaties. Tijd, stilte en ruimte zijn de nieuwe luxegoederen in de 21ste eeuw.

Hoe (over)leven we in deze risicomaatschappij? Ons leven draait rond het vermijden van risico's. Armoede, werkloosheid en werkdruk zijn nog steeds de belangrijkste sociaal-economische risi-co's. Milieurisico's beheersen het nieuws: afval-ovens en ozonconcentraties, hinderlijke bedrijven, voedselcrisissen en genetische manipulatie, files en verkeersonveiligheid. Ook individualisering ver-groot risico's. Relaties duren een liefde lang. We schrijven onze eigen biografie en lopen het risico om verkeerde keuzes te maken. In onze haast-maatschappij duiken tijdsrisico's op.

In deze tweede, volledig geactualiseerde uitgave besteedt Dirk Geldof meer aandacht aan deze tijds-risico's en aan het gevaar van een overactieve wel-vaartsstaat in een globaliserende economie.

Niet meer maar beter biedt een kader om onze snel veranderende samenleving opnieuw te begrijpen:

DIRK GELDOF is doctor in de sociologie. Hij publiceerde eerder *Ontbaasting. Op zoek naar tijd in een risicomaat-schappij* en is coauteur van de *Jaarboeken Armoede en Sociale Uitsluiting*.

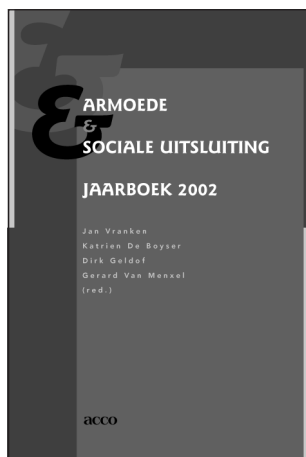
ISBN 90-334-5181-6
223 blz. • € 22,30

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be

Jan Vranken, Katrien De Boyser, Dirk Geldof en Gerard Van Menxel (red.)

Armoede en sociale uitsluiting Jaarboek 2002

Uit recente internationale vergelijkingen komt België naar voren als een van de 'beste keuzes' om te wonen. We weten ondertussen dat dit niet voor iedereen opgaat. Tot dat bewustzijn heeft het *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting* van de 'Onderzoeksgroep Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad' (OASeS – Universiteit Antwerpen) ongetwijfeld bijgedragen. Het *Jaarboek 2002* brengt voor de elfde keer een actuele stand van zaken over armoede en sociale uitsluiting. Het wil een werk-instrument zijn voor wie zich betrokken voelt bij armoede en sociale uitsluiting: beleidsmakers, ambtenaren, veldwerkers, vrijwilligers, onderzoekers.

Welke ontwikkelingen vallen op in deze elfde editie? Op verschillende terreinen blijven armoederisico's verslechteren: zo steeg in 2002 de werkloosheid opnieuw en hoopte de schuldenberg zich verder op. Inzake beleid neemt Europa verder het voortouw en verdwijnt in Vlaanderen een belangrijk instrument, het SIF. Wegen de omvorming van het OCMW tot een 'Sociaal Huis' en de komende invoering van een armoededecreet daar tegen op? De auteurs besteden ook heel veel aandacht aan

wat van onderen in de samenleving gebeurt: in de levensloop, de gezinnen, de buurt en de stad, de lokale dienstverlening. En ze bekijken wat het begrip 'empowerment' toevoegt aan hun definitie van armoede.

Dit *Jaarboek* bevat bijdragen van onder meer Marie Bourgeois, Barbara Demeyer, Caroline Dewilde, Danielle Dierckx, Tom D'Olieslager, Mia Douterlungne, Steven Groenez, Stefaan Hurts, Ivo Janssens, Katia Levecque, Henk Meert, Ides Nicaise, Etienne Van Hecke, Ilse Van Heddegem, Guido Van Huylenbroeck, Marie Van Looveren, Tine Van Regenmortel, Gerlinde Verbist en Tom Verimmen.

De redactie draagt natuurlijk ook een behoorlijke steen bij. JAN VRANKEN is socioloog en gewoon hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen, waar hij co-woordvoerder is van de Onderzoeksgroep Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad (OASeS) en het Steunpunt Gelijkekansenbeleid coördineert. KATRIEN DE BOYSER is socioloog en onderzoekster bij de Onderzoeksgroep Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad (OASeS) van de Universiteit Antwerpen (UFSIA). DIRK GELDOLF is doctor in de Politieke en Sociale Wetenschappen. Hij publiceerde *Niet meer maar beter. Over zelfbeperking in de risicomaatschappij* en *Ontbaasting. Op zoek naar tijd in de risicomaatschappij*. GERARD VAN MENXEL is socioloog en stafmedewerker onderzoek van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en de Federatie van Autonome Centra Algemeen Welzijnswerk.

ISBN 90-334-5182-4
399 blz. • € 32,10

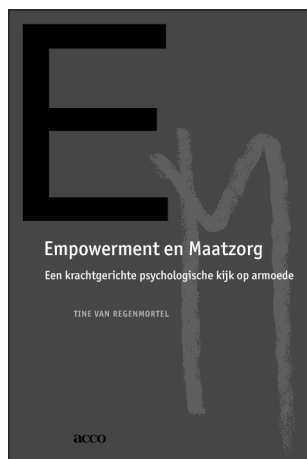

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be

Tine Van Regenmortel

Empowerment en Maatzorg

Een krachtgerichte psychologische kijk op armoede

'Maatzorg', een methodiek voor de begeleiding van personen in maatschappelijk kwetsbare situaties, is ingeburgerd in het welzijnswerk. Met een toenemende aandacht voor participatie van personen die in armoede leven, voor de krachten van hulpvragers en voor structurele belemmeringen bij armoedebestrijding, wordt maatzorg in dit boek verder ingekleurd. Zo wordt maatzorg ingebed in een bredere ecologische visie en aangevuld met het krachtenperspectief en de notie 'psychologisch kapitaal'. 'Empowerment' biedt voor deze ontwikkelingen een fundamentele theoretische onderbouw. Hierbij hoort een omschrijving van armoede die ruimte geeft aan de trots van personen die in armoede leven en die structurele veranderingen aangeeft die nodig zijn om bestaande kloven te dichten. Een armoedebeleid moet zorgen voor de realisatie van deze psychologische en structurele randvoorwaarden opdat personen die in armoede leven hun levenswandel naar eigen behoefte kunnen invullen *op eigen maat*.

Het empowermentparadigma krijgt ruime aandacht in de Angelsaksische literatuur waarbij het als een radicale verandering in de visie op maatschappelijk

werk wordt beschouwd. Dit boek vult een hiaat op in de Nederlandstalige literatuur en kan als basis worden gebruikt voor meer fundamentele en ethische discussies ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken. Met maatzorg als praktijkvertaling is deze publicatie niet enkel interessant voor wetenschappers en beleidsverantwoordelijken, maar ook voor praktijkwerkers in onder andere OCMW's, centra voor algemeen welzijnswerk, samenlevingsopbouw, sociaal-artistische projecten, integratiesector, tewerkstellings- en opleidingsinitiatieven, bijzondere jeugdzorg, thuisbegeleidingsdiensten, lichamelijke en geestelijke gezondheidszorg, en voor iedereen die met maatschappelijke kwetsbaarheid geconfronteerd wordt of begaan is.

TINE VAN REGENMORTEL is doctor in de psychologische wetenschappen en projectleider aan het Hoger Instituut voor de Arbeid van de K.U.Leuven. Zij publiceerde eerder het boek *Maatzorg* (Acco, 1996).

ISBN 90-334-5154-9
211 blz. • € 32,00

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be

